

LOIZIDOU KARARINDAN
BUGÜNE AVRUPA İNSAN
HAKLARI MAHKEMESİ'NİN
KARARLARI VE BİRLEŞMİŞ
MİLLETLER GÜVENLİK
KONSEYİ KARARLARININ
KIBRIS'TAKİ MÜLKİYET
SORUNUNA ETKİSİ

Yaprak RENDA*

* Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Hukuk Danışmanı.

I. LOIZIDOU BAŞVURUSU

Türkiye Özal Hükümeti'nin insan hakları konusunda devletin savunma sisteminin alt yapısını oluşturmadan Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'na (Komisyon) bireysel başvuru hakkını 28 Ocak 1987'de, Avrupa İnsan Hakları Divanı'nın (Divan) zorunlu yargı yetkisini ise, 22 Ocak 1990'da imzalayarak yürürlüğe koydu ve ancak bu tarihlerden sonra meydana gelecek ihlallerden sorumlu olacağını bildirdi. Bu durum diğer Avrupa Konseyi üye ülkeleri için de geçerliydi. 1998 yılının Kasım ayına kadar (11 No.lu Protokol'ün yürürlüğe girişi) Komisyon ve Divan olarak iki yargı organı vardı. Öncelikle Komisyon'a başvurulur, Divan da temyiz organı işlevi görürdü. 11. Protokol'ün yürürlüğe girmesinden sonra Komisyon ve Divan birleşti ve Mahkeme (AİHM) olarak tek bir organ halinde çalışmaya başladı.

Rumlar adeta Türkiye'nin bireysel başvuru yetkisini tanıma kararını dört gözle beklemişçesine 1989'dan itibaren Komisyon'a başvurmaya başladılar. 1989 ve 1990 yılları içerisinde mülkiyet haklarının ihlal edildiğini iddia eden binlerce Rum Komisyon'a Türkiye'yi şikayet etti. Bayan Titina Loizidou bu binlerce kişilik grubun öncülerindendi ve emsal dava olarak onunki öne alınmıştı. Onunla aynı tarihlerde başvuru yapan binlerce kişinin davası beklemedeydi. Loizidou sadece mülkiyet hakkının ihlal edildiğini değil, 19 Mart 1989'da Rum kadınların kuzeyde bulunan Akıncılar köyüne doğru organize ettiği bir protesto yürüyüşünde engellendiği ve tartaklandığı iddiasında da bulunmuştu. Başvurusu 22 Temmuz 1989 tarihini taşıyordu.

Komisyon, Loizidou'nun mülkiyet iddiası ile ilgili olarak şu sonuca vardı:

“Loizidou, mülkiyet hakkına dayanarak taşınmaz mallarının olduğu bölgeye geçmek istemiştir. Başvurunun ana konusu budur. Mülkiyet hakkı ise, serbest dolaşma hakkını (freedom of movement) içermez. Bu nedenle, Loizidou başvurusunun ana konusunu oluşturan, taşınmaz mallara ulaşma hakkı noktasında herhangi bir ihlal meydana gelmemiştir”^[1].

Davaya müdahil olarak giren Rum Hükümeti (GKRY) bu sonuçtan memnun olmayarak Loizidou davasını 1993'te Divan'a götürdü.

25 Eylül 1995 günü Divan önünde bir duruşma yapıldı. Duruşmada Türkiye ve GKRY hükümet temsilcileri ve avukatları ile Loizidou'nun avukatları yer aldı. Türkiye Hükümeti için dört, GKRY için iki Hükümet avukatı ve Loizidou'yu temsilen de iki avukat sunuş yaptı. Belki de AİHM tarihinde en kalabalık avukat gruplarının yer aldığı ender duruşmalardan birisi Loizidou davasında gerçekleşmiş oldu.

[1] Loizidou v. Turkey, Report of the Commission, adopted on 8 July 1993.

Bu duruşma ve verilen savunmalar Türkiye için Rum davalarında bir dönüm noktasıydı. Çünkü Türkiye Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin daha önce Türkiye aleyhine devlet olarak açtığı davalarda duruşmalara çıkmamış, GKRY'yi muhatap almamıştı. Bu tutumun yanlış olduğu sonraki yıllarda görüldü. Bu tutum Devletin uluslararası bir mahkeme önünde savunmasız bırakılması anlamına geliyordu.

Divan, Loizidou başvurusuna ilişkin olarak 18 Aralık 1996'da verdiği kararda^[2], KKTC'nin uluslararası toplum tarafından tanınan bir devlet olmadığı gerekçesiyle yaptığı işlemlerin geçersiz olduğunu, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin adadaki varlığı nedeniyle Türkiye'nin adanın kuzeyini tam olarak kontrol ettiğini, bu sebeple burada meydana gelen ihlallerden sorumlu olduğunu ve Loizidou'nun mülkiyet hakkının ihlalinin "sürekli" bir nitelik arzettiğini belirtti. Süreklilik konusu önemliydi, çünkü Türkiye'nin 1974 Barış Harekatı'ndan bugüne kadar sürekli olarak sorumlu tutulması anlamına geliyordu. Böylece Komisyon ve Divan'ın yetkilerinin tanıdığı tarihten itibaren meydana gelecek ihlallerden sorumlu olması şartı "ihlalin sürekliliği" bulgusuyla işlevsiz hale geliyordu. Bu karara toplam 17 yargıçtan 6'sı muhalefet şerhi koydu.

Bu kararda henüz tazminata hükmedilmemişti. Tarafardan görüş alınıp duruşma yapıldıktan sonra tazminat kararı 28 Temmuz 1998 tarihinde verildi ve Loizidou'ya 875.000 ABD Doları ödenmesine hükmedildi^[3]. Bu arada Türk Hükümeti'nde KKTC makamlarıyla istişareli olarak, miktar ne olursa olsun bunun ödenmemesi, zira bu davanın emsal bir dava olduğu ve arkasından binlerce benzer Rum başvurusunun geleceği ve bu tazminatın ödenmesinin siyasi ve hukuki açıdan çok sakıncalı olduğu yönünde fikir birliği sağlanmıştı. Ancak Divan'ın zorunlu yargı yetkisini kabul etmiş olan Türkiye, bu kararın gereğini 3 ay içerisinde yerine getirmek mecburiyetindeydi. Cunta döneminde Yunanistan aleyhindeki devlet davasında Yunan cuntasından istenenin yerine getirilmemesi dışında, bu tarihe kadar yerine getirilmeyen bir Divan kararı mevcut değildi. Yunanistan Avrupa Konseyi'nden ihraç edilmemek için "Albaylar Cuntası" döneminde 1967 yılında kendi isteğiyle üyeliğini sona erdirmiş ve demokrasiye geçiş sonrasında 1974'de Avrupa Konseyi'ne tekrar katılmıştır^[4]. Kararların yerine getirilmemesi, Avrupa Konseyi'nin saygınlığını ve inanılabilirliğini sarsması ve ilgili üye devletin Avrupa Konseyi'nde temsil edilmesinin askıya alınması anlamına geliyordu. Ancak Türkiye, dava konusunun siyasi bir sorun olduğu ve Divan'ın kendi yetkisini aştığı görüşündeydi. Hükümete göre, tazminat ödenmesi kararına uyup, ödemenin yapılmasının bir anlamda,

[2] Case of Loizidou v. Turkey (15318/89), Judgment (Merits), Grand Chamber, 18.12.1996

[3] Case of Loizidou v. Turkey (15318/89), Judgment (Just satisfaction), Grand Chamber, 28.07.1998

[4] http://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/akpm/genel_bilgi.htm

Divan'ın Kıbrıs konusundaki tezlerimize tamamen ters düşen, 1960 Anlaşmalarından kaynaklanan Türkiye'nin garantörlük statüsünü aşındıran, Ada'daki silahlı kuvvetlerinin mevcudiyetini Rum görüşleri çerçevesinde yorumlayan görüşünü de kabul ettiği anlamına geliyordu ve bu görüşler Avrupa Konseyi üye ülkelere ve ABD'ye bildirilmişti.

Türkiye'nin Loizidou kararını uygulamaması hakkındaki kararı kesindi. Avrupa Konseyi'nde üyeliğin askıya alınması tehdidi bile göze alınmıştı -ki Türkiye, Avrupa Konseyi'nin kuruluşundan üç ay sonra üye olmaya çağrılmış ve 1950'de, örgütün kurucu üyeleri arasına girmiştir. Halen, örgüt bütçesine yaptığı katkı bağlamında 47 üye ülke arasında 7. sırada yer almaktadır^[5]. Türkiye'nin Avrupa Konseyi ile olan bağları bu kadar kuvvetliken, Loizidou kararının uygulanmaması yolundaki kesin tavrı örgütte kaygıya yol açmıştır.

Loizidou tazminatının ödenmesine karar verildiği 2003 yılında kadar Avrupa Konseyi Türkiye hakkında kararı yerine getirmeye zorlayan herhangi bir önleme yönelmedi.

Türkiye Loizidou'nun tazminatını yüklü faiziyle birlikte Aralık 2003 yılında ödedi. Şartı, bu kararın ve ödemesinin benzeri Rum davaları için emsal oluşturmaması ve kararların icrasını denetleyen Avrupa Konseyi Delegeler Komitesi'nde Loizidou'nun tazminat kararının gündemden düşürülmesiydi.

Tazminat kararı gündemden düşürüldü fakat, Bayan Loizidou'nun mülkiyet hakkının ihlal edildiği konusuyla ilgili ana karar Delegeler Komitesi'nde görüşülmesine hala devam ediliyor.

II. XENIDES-ARESTIS BAŞVURUSU VE KKTC'DE KURULAN TAŞINMAZ MAL KOMİSYONU (TMK)

Karar konusu tazminatın ödenmesi Loizidou benzeri davalar için emsal oluşturdu. Loizidou türü dava grubundan, 1999 yılında yapılmış olan Bayan Myra Xenides-Arestis'in başvurusu ikinci emsal dava olarak ele alınınca Türkiye artık eski tavrını sürdürmeyeceğini anladı. Savunmanın unsurlarını değiştirmemişti; yine, KKTC'nin muhatap alınmasını savunuyordu. Ancak, hukukçular bunların mevcut içtihadı değiştirmeyeceğinin bilincindeydi. Başka çözümler aranması gerekiyordu.

Xenides-Arestis başvurusu Türkiye Hükümeti'ne 30 Haziran 2003'de 49/2003 sayılı Kanun ile oluşturulan Mal Tazmin Komisyonu dikkate alınarak iç hukuk yollarının tüketilip tüketilmediğine ilişkin soruları içerecek şekilde bildirildi. AİHM 2 Eylül 2004 tarihinde Xenides-Arestis başvurusunun

[5] http://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa

kabuledilebilir olduğuna karar verdi^[6]. Bu karar ile bir yandan 49/2003 sayılı Kanun ile kurulan Mal Tazmin Komisyonu'nun AİHM'nin aradığı iç hukuk yolunu karşılamadığı belirtilirken, Avrupa hukuk standartlarına uygun bir iç hukuk yolunun taşınması gereken özellikleri sıralanarak, bu konuda yol gösterildi.

AİHM, 22 Aralık 2005 tarihinde Xenides-Arestis'in mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verdi^[7]. Aynı karar ile Xenides-Arestis ve AİHM önünde bekleyen tüm benzer başvuruların şikayetçilerinin sözkonusu maddelerden doğan haklarının teminat altına alınmasını sağlayacak bir mekanizmanın üç ay içerisinde oluşturulmasını ve onu izleyen üç ay içerisinde de çözümün gerçekleşmesini istedi. AİHM, bu karar ile, kurulmasını istediği mekanizmanın etkin iç hukuk yolu olarak değerlendirilmesi halinde, önünde bekleyen benzer başvuruları bu mekanizmaya yönlendireceğinin işaretini verdi. Taşınmaz Mal Komisyonu (TMK) kuruldu ve AİHM Xenides-Arestis davasının tazminat kararını verirken kararlarıyla ortaya koyduğu kriterlerin TMK tarafından karşılandığı sonucuna vardı^[8].

TMK faaliyete geçince yine aynı grup içerisinde AİHM'ye yapılmış olan başvurulardan Demades ve Tymvios için tazminat (dostane çözüm) önerilerinde bulununca, gerek Demades'in gerekse Tymvios'un bu teklifleri kabul etmesi sonucunda her iki dava da AİHM'nin dostane çözüm kararıyla sonuçlandı^[9] ve TMK'nın yasallığı ve etkin bir iç hukuk yolu olduğu garantilenmiş oldu.

Türkiye 1990'ların sonunda siyasi ve hukuki açıdan sakıncalı görüp Divan'ın yetkisini aştığı gerekçesiyle Loizidou ve benzeri kararları ödemeyeceğini açıklamışken, 6-7 sene sonra KKTC'de kurulan bir iç hukuk yolu olan TMK vasıtasıyla Rum mülkiyet mağdurlarına yüklü tazminatlar ödemeye başlamıştı. Bu durum Türkiye'nin AİHM'nin zorunlu yargı yetkisini tanımasından, Avrupa'ya olan taahhütlerinden, insan haklarına saygı ilkesinin artık modern devletlerin başının üzerindeki Demokles'in kılıcına dönüşmesinden ve her şeyden öte, Kıbrıs'ta kalıcı çözüm bulunması yolunda adım atmak istemesinden kaynaklanıyordu.

TMK'nın faaliyete geçmesi en çok AİHM'nin işine gelmişti. Üzerindeki iş yükünden bunalan ve sürekli yapılan toplantılarla buna çare bulmaya çalışan AİHM, Kıbrıs meselesinin önemli parçasını oluşturan mülkiyet konusu gibi bir konuda karar vermek için zorlanıyor, yıllar geçmesine rağmen bir türlü Rum mülkiyet davalarını ele almıyordu (En büyük davalardan birisi olan

[6] Xenides-Arestis v. Turkey (46347/99), Decision, 02.09.2004

[7] Xenides-Arestis v. Turkey (46347/99), Judgment (Merits), Court (Third Section), 22.12.2005

[8] Xenides-Arestis v. Turkey (46347/99), Judgment (Just satisfaction), Court (Third Section), 07.12.2006

[9] Tymvios v. Turkey (16163/90), Judgment (friendly settlement), 31.07.2003; Demades v. Turkey (16219/90), Judgment, 31.07.2003

Constantinos Lordos ve diğerleri davasının son kararı başvuru yapıldıktan tam 20 yıl sonra verilmiştir!^[10])

III. AİHM ÖNÜNDE ALINAN VİRAJ: DEMOPOULOS KARARI

AİHM, TMK'nın faaliyetlerini bir süre gözlendikten sonra 1 Mart 2010 tarihinde Demopoulos ve diğerleri davalarını kabuledilmez buldu^[11]. Gereğesi; artık bir iç hukuk yolu kurulmuştu ve Rum başvuranlar AİHM'ye başvurunun ilk temel şartı olan iç hukuk yollarını tüketmek zorundaydılar.

Bu arada AİHM, Rum mülkiyet başvuruları arasında anlamsız bir ayrıma giderek TMK'nın kurulmasından önce kabuledilebilir bulunmuş olan başvurular için Loizidou kararı doğrultusunda kararlar çıkardı ve Türkiye'yi tazminata mahkum etti. Bu kararlarda Loizidou ve Xenides-Arestis'te olduğu gibi sadece kullanım kaybına ilişkin tazminat sözkonusuydu; başka bir deyişle, dava konusu malların değerine ilişkin tazminata hükmedilmiyordu. Zira, AİHM'e göre, mülkiyet halen davacı Rum'un elindeydi ve bu mal üzerinde her türlü hakka sahipti. Demopoulos ve diğerleri davaları ise daha önce kabul edilebilir bulunmamış olan davalardı. Bu nedenle bu davalarda doğrudan kabuledilmezlik kararı verildi. Belirtmek gerekir ki, Demopoulos kararı bir ihlal olmadığına ilişkin değildir; davalar iç hukuk yolu tüketilmediği için kabul edilmez bulunmuştur. AİHM'e göre, devlet AİHM'deki dava devam ederken yeni bir iç hukuk yolu düzenleyebilir. Öyleyse, kanımca bir davanın kabuledilebilir bulunmuş olup olmamasının önemi yoktur ve kabuledilebilir bulunsa da aynı nitelikteki tüm mülkiyet davaları iç hukuk yoluna yöneltilmelidir. Oysa, AİHM yapay bir ayrımla, daha önce kabul edilebilir bulduğu davaları iç hukuku tüketmekten muaf tutmuştur.

IV. TYMVIOS DOSTANE ÇÖZÜM KARARI

Demopoulos ve diğerleri kararından önceki önemli gelişme aslında Tymvios dostane çözüm kararıydı. TMK önerisini kabul ederek dostane çözüm anlaşmasına imza atan Michael Tymvios, kuzeyde bıraktığı mallarına karşılık güneydeki bazı Türk taşınmazlarının adına kaydedilmesini istiyordu; ancak yıllar geçmesine rağmen bunu sağlayamamıştı. Bunun nedeni güneyde kalan Kıbrıs Türk

[10] Lordos and others v. Turkey (15973/90), Judgment (Just Satisfaction), Court (Fourth Section), 10.01.2012

[11] Takis Demopoulos and others v. Turkey (46113/99, 3843/02,13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04, 21819/04), Decision, Grand Chamber, 01.03.2010

mallarının denetiminden sorumlu olan İçişleri Bakanı'nın temsil ettiği Vasilik makamının böyle bir işleme cevaz vermemesiydi. Tymvios onlarca girişim yaptı, hem Rum hem de Türk yetkililerle görüştü. Rum Hükümeti Türk mallarını Tymvios'un adına geçirmemekte kararlıydı. Bunun üzerine Tymvios kendi hükümetini AİHM'ye şikayet etti, fakat başvurusu AİHM tarafından kabul edilmedi. Nihayet AB Dönem Başkanlığı'nın başlamasıyla Rum Meclisi sürpriz bir karar çıkararak Tymvios'a kuzeydeki mallarına karşılık güneydeki Türk mülklerinin parasal karşılığını vermeyi kabul etti. Rum Hükümeti bu kararın diğer takas başvuruları için emsal teşkil etmeyeceğini belirtti ama hatırlanacağı üzere Türkiye de Loizidou'ya ödeme yaparken bunun diğer Rum başvurularına emsal teşkil etmeyeceğini ileri sürmüştü.

Tymvios için Rum Bakanlar Kurulu'ndan çıkan karar da, Türkiye'nin Loizidou'ya tazminat ödemesinde olduğu gibi oldukça zor alınmış bir karardır. Bu durum, hukuki durum ve uluslararası koşullardaki değişiklikler, yeni ortaya çıkan baskılar ve siyasi yoldan çare bulunamayan Kıbrıs meselesinin mülkiyet sorunu gibi bölümlerine hiç değilsen hukuk yoluyla çare bulma isteği gibi nedenlerle açıklanabilir.

Bir yandan, geçmişte, Rum mülkiyet başvurularında çıkacak ihlal kararlarında tazminat ödemek şöyle dursun, Rumların bireysel başvurularını bile yanıtlamak istemeyen Türkiye'nin TMK aracılığı ile Rum davacılara milyonlarca Sterlin tazminat ödemeyi göze alması, diğer yandan TMK'nın tazminat öderken Rum davacılara mülkiyet hakkından vazgeçtiklerine dair belge imzalatıldığını bilen ve bu yolla kuzeyde Rum taşınmazlarının sayısının gittikçe düştüğü endişesiyle TMK'ya başvurulmasını engellemek için elinden geleni yapan Rum Hükümeti'nin Tymvios için böylesi bir kararı üretmesi, her iki tarafın da artık bazı şeylerin değiştiğini veya değişmesi gerektiğini anlamalarından, çözüm için bazı adımlar atılması gerektiğini görmelerinden kaynaklanıyor.

V. DEĞİŞEN TUTUMLAR, YENİ GELİŞMELER

Elbette bu adımlar sadece tarafların kendi tek tarafı inisiyatifleriyle atılmıyor. Devreye çok yoğun diplomatik girişimler ve uluslararası baskılar giriyor. Türkiye'nin AB sürecinde karşılaştığı zorluklar ve taahhütleri, GKRY'nin de AB Dönem Başkanlığı'nı layıkıyla yerine getirme endişesi ve iki tarafı görüşmelerden bir türlü somut sonuç elde edilememesi her iki tarafı da yeni adımlar atmaya zorluyor.

Gelişen insan hakları sistemi ve AİHM kararları ile bunların bağlayıcılığı karşısında uluslararası toplumda eskisine göre daha farklı düşünce sistemleri oluştu. Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler artık en küçük ihlalin bile AİHM yargı yetkisine girebileceğini biliyorlar. Avrupa Konseyi aslında Avrupa Birliği'nin

mutfağı gibi çalışarak savunma konuları hariç, hukuki işbirliği, medya, eğitim, kültür, spor, gençlik, sağlık, yerel yönetimler, bölgesel planlama, çevre, aile işleri, sosyal güvenlik gibi birçok konuda ülkeler arasında işbirliğini ve hukukların uyumlaştırmasını amaçlıyor ve akla gelebilecek her konuda verilen AİHM kararları devletler üzerinde etki yapıyor, buradan çıkan sonuçlar birçok devletin çeşitli konularda yasalarını ve uygulamalarını değiştirmelerine sebep oluyor.

Bu arada değişen politikalara ve zamana göre AİHM de zaman zaman içtihat değişikliklerine gidiyor ve bu değişiklikleri seçtiği pilot davalar üzerinden yürütüyor. Bunun örneği, Loizidou kararından Demopoulos kararına geçiştir. Nitekim AİHM, Demopoulos kararında daha önce yapmadığı önemli yorumlarda bulundu. Örneğin "... mülkiyet hakkı ile zilyetlik arasındaki bağ gevşemişse, zaman geçtikçe mülkiyet hakkından tam olarak yararlanma talebi, spekülatif olmaya başlar. Bunlara rağmen Mahkeme'nin Türkiye'ye doğrudan hükmederek bu kişilerin mallarını geri vermesini emretmesi gerçekçi olmaz"^[12] şeklindeki saptaması bir dönüm noktası niteliğindedir. Burada zilyetlik ile mülkiyet hakkı arasındaki bağın yıllar sonra gevşemiş olduğunu belirtmesi çok önemlidir ve mülkiyet hakkı ile ilgili ihtilaflarda yargı organlarına yepyeni bir rota çizmektedir.

Hukuk sistemlerinin değişen koşullara göre uyarlanması ve uluslararası mahkemeler tarafından yeni yorumlara gidilerek içtihat değişikliğine yol açılması sadece AİHM ve insan hakları çerçevesiyle sınırlandırılmamalıdır. Loizidou'dan Demopoulos'a ve en son Tymvios'a giden yol azımsanacak bir yol değildir. Loizidou'ya tazminat ödenmesi bazılarınca haklı olarak eleştirilebilir, ancak bu olayla TMK'nın kurulmasına giden süreç başlamıştır. Nihayet, TMK kararlarıyla da dava konusu mallar üzerindeki mülkiyet hakları netliğe kavuşmakta, malın kesin olarak kime ait olduğu belirlenmektedir. Rum Bakanlar Kurulu'nun Tymvios için aldığı karar ise, Tymvious'un kuzeyde kalan mallarının Türkleşmesine ve bunun karşılığında güneydeki bir Türk malının Tymvios adına kaydedilmesini sağlayarak, şimdilik küçük ölçekli bir çözüm gibi görülse de, ileride, Kıbrıs'taki karmaşık mülkiyet sorununun çözümünde önemli bir referans oluşturacaktır.

[12] Takis Demopoulos and others v. Turkey (46113/99, 3843/02,13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04, 21819/04), Decision, Grand Chamber, 01.03.2010, prg. 111.

VI. TMK'NİN KARŞI KARŞIYA KALDIĞI YENİ SORUNLAR

Bu noktada TMK'nın işlevselliğinde önemli bir pürüz meydana geliyor. Bildiğimiz gibi, TMK etkin bir iç hukuk yolu olarak, TMK'ya başvuran Rum mülkiyet hakkı sahibine çözüm yollarından biri olan takas, tazminat veya iadeyi önermek durumundadır. O halde TMK, Maraş'ta malı olan Rumlara bu önerileri yapabilecek midir? Eğer yapamayacaksa, AİHM tarafından geçerli ve etkin iç hukuk yolu olarak kabul edilmiş bulunan TMK'nın bu niteliği yine, AİHM önünde tartışmaya açılacak ve AİHM'in yapacağı olumsuz bir değerlendirmeye, Rumluların TMK'ya dolanarak yeniden AİHM'in yolunu tutmalarına sebep olacaktır.

Peki TMK'nın Maraş'ta teklif yapmasını engelleyen nedir?

Engel, öncelikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 1984 yılında aldığı 550 sayılı kararıdır. Birleşmiş Milletler bu kararda Maraş'a yasal sahipleri dışında başka kimsenin yerleştirilmesinin kabul edilmeyeceğini ve bu bölgenin Birleşmiş Milletler idaresi altına girmesini öngörmüştür.

Birleşmiş Milletler kararı yanında Türkiye'nin çözüme kadar bu bölgeyi elinde tutmayı tercih etmesi ve Maraş'taki arazilerin büyük bölümünün Osmanlı Vakıf arazisi olması nedeniyle Evkaf İdaresi'nin bu bölge üzerindeki hak iddiasında bulunması da engelleyici rol oynamaktadır.

TMK Yasasında Maraş ile ilgili karar almasına ilişkin bir çekince yoktur. Söz konusu yasaya göre TMK mülkiyet veya kullanım hakkı gerçek kişiye ait olmayan ve kamu yararına tahsis edilmemiş bulunan ve askeri bölgeler veya tesisler dışındaki taşınmaz malları iadeye tabi tutabilir.

AİHM Demopoulos kararında iadenin şart olmadığını, her durumda iadenin öngörülmesinin haksız olacağını ve üçüncü kişilerin durumunun göz ardı edilemeyeceğini ortaya koymuştu. Bunun nedeni Rumlardan kalan malların 36 yıldır Kıbrıslı Türkler tarafından kullanılmakta olduğu ve bu taşınmazların artık kullananlarca aile evi, geçim kapısı gibi kabul edilmesi ve iadenin bu kişiler için büyük yıkıma sebep olacağını belirtmişti. Maraş bölgesinin durumu ise farklıdır. Çünkü bu bölgede yerleşim olmadığından, AİHM'nin Demopoulos davasında verdiği ve Türk tarafı için oldukça rahatlatıcı kararının Maraş taşınmazları için uygulanamayacağı ortadadır. Eski sahiplerinden sonra bu mallarda yerleşim olmadığından, iade ile yeni mağduriyet yaratacak bir durum söz konusu değildir.

Kapalı Maraş bölgesi BMGK'nın 550 no.lu kararına göre BM kontrolünde olduğuna ve BMGK kararları da bağlayıcı olduğuna göre ortaya BM ve TMK arasında bir anlaşmazlık çıkmaktadır. TMK burada bulunan malların iadesine karar verse bile bu bölgedeki idare BM'ye ait olduğuna göre malını geri aldıktan sonra burada tekrar yerleşmek veya malını satmak isteyen Rum BM kalkanına çarpacaktır. TMK AİHM önerisiyle kurulmuş ve kabul edilmiş bir iç hukuk

yoluyken BM'nin burada TMK için engel oluşturması siyasi sorundan öte iki uluslararası organın birbiriyle çatışması anlamına geliyor. Kaldı ki, BM'nin kapalı Maraş'taki yönetiminin çerçevesi 550 sayılı kararda net olarak ortaya konmamıştır. BM'nin 550 sayılı kararını iptal etmediği sürece Maraş'ta kalan malları için TMK'ya başvuran Rumların bu başvuruları sürüncemede kalacaktır. O halde bir anlamda BMGK TMK'yı da bu bölge nedeniyle işlevsiz hale getirmektedir. TMK'nın Maraş bölgesi için yapılan başvurulara yanıt verememesi halinde Rumlar için tekrar AİHM yolunun açılması muhtemeldir. Böylece, gerek 550 sayılı karar, gerek bölgenin Evkaf malı olması sebebiyle AİHM'nin karar vermekte zorlanacağı yeni Maraş davaları ortaya çıkacaktır.

VII. SONUÇ

Loizidou'dan Demopoulos'a değişen siyasi durum ve mülkiyet sorunundaki çözümsüzlük AİHM'yi içtihat değiştirmeye sevk etmişken ve Türkiye'nin Loizidou'ya tazminat ödemesi, GKRY'nin ise Tymvios için Bakanlar Kurulu kararı çıkararak TMK önerisi olan takası bir anlamda kabul etmesi mülkiyet ve insan hakları alanında hem uluslararası hukuk hem de ulusal hukuk düzenleri açısından önemli gelişmeler sayılırken, BM'nin de belki karar değişikliğine gitmesi ve ortaya çıkan bu çelişkili durumun giderilmesine yardımcı olması beklenebilir. Sonuçta AİHM güncel bir bakış açısı getirerek Rum mülkiyet davalarını TMK'ya sevk etmiş ve bu davaların bireyler ile devletler arasındaki bir sorun olduğu noktasına gelmiş, ancak devletle sorununu bireysel olarak çözümlenemeyenlerin siyasi çözümü bekleyebileceklerini belirtmiştir^[13]. Bu yorum AİHM'nin değişen siyasi koşullara ve aradan geçen uzun zamana olan uyumunu ve bireysel taleplerle siyasi çözüm arasında kurduğu makul ilişkinin boyutunu göstermektedir. AİHM kararlarının gösterdiği gelişmeler çerçevesinde BM'nin de bağlayıcı kararları bakımından güncel bir bakış açısı ortaya koymasının zamanı gelmiştir diyebiliriz.

[13] Takis Demopoulos and others v. Turkey (46113/99, 3843/02,13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04, 21819/04), Decision, Grand Chamber, 01.03.2010

